

המשא ומתן מת. ללא כניעה, לישראל נותרה רק חלופה אחת בעזה

written by פרופ' קובי מיכאל | 09.08.2025

ישראל תיעלה עצמה ברצף מצער של החלטות שגויות והימנעות מפעולות הכרחיות למיצר אסטרטגי ברצועת עזה. מאז חידוש הלחימה ב-19 במרץ 2025, שתחילתה במבצע "עוז וחרב" והמשכה במבצע "מרכבות גדעון", תוכנית שלא מומשה עד תום, ובעיקר מאז השיק חמאס בהצלחה מרשימה את קמפיין ההרעבה, הוצר המיצר מדי יום. כמעט חמישה חודשים מאז בחרה ישראל לחדש את הלחימה ושתי מטרות המלחמה העיקריות: פירוק חמאס כישות שלטונית וצבאית מאורגנת (הכרעתו) ויצירת התנאים לשחרור חטופים, טרם מומשו. חמור מזה, מה שנדמה היה כהתקדמות במשא ומתן ואפילו התגמשות של חמאס והסכמה לגבי מתווה וויטקוף/נתניהו וקבלתו, התפוגג כלא היה.

הצדדים רחוקים היום יותר משהיו אי פעם מהסכמה. חמאס בתודעת ניצחון שיהפוך לניצחון גדול ומזהיר עוד יותר בהמשך, ללא משא ומתן אלא בהכנעה של ישראל דרך התשתה באמצעות פרוקסי בזירה הבין-לאומית (התקשורת הבין-לאומית, ארגונים בין-לאומיים, בדגש לגבי האו"ם ומנהיגי מדינות מערביות) וכוחות חזקים ומתחזקים מבית, גם בתוך ישראל פנימה, הדוחקים בממשלת ישראל לסיים את המלחמה ולהגיע להסכם (כמעט) בכל מחיר. אלו גם אלו מהדהדים את נרטיב ההרעבה השקרי והנבזה של חמאס, מוציאים דיבת הארץ וצה"ל רעה, להבדיל מביקורת ואפילו חריפה שיכולה וצריכה להיות נגד הדרג המדיני ונגד צה"ל בכל מקרה של חריגה מהשורה, מהקוד אתי והמבצעי של הצבא ומהדין הבין-לאומי. אלו גם אלו מורחים את ישראל בזפת ובנוצות ומעמידים אותה אל עמוד הקלון.

מה עושים כשאין עסקה? מבוי סתום מחייב הכרעה

הדרג המדיני מתקשה עד כדי לא מסוגל לקבל הכרעה מנהיגותית לכאן או לכאן, להמשך המהלך הצבאי עד למימוש מטרות המלחמה או להסכם בתנאים הקרובים הרבה יותר לתנאי חמאס מאשר לתנאי ישראל, שמשמעותו, בעיני רבים, הסכם כניעה ותבוסה. הדרג הצבאי אמר את דברו כשאת השיח עם הדרג המדיני, עליו הוא חלוק באופן יסודי, גרר אל מחוץ למרחב השיח בין הדרגים והפך אותו לנחלת השיח הציבורי ולמנוף לחץ על הדרג המדיני. מעבר לחריגה החמורה והמסוכנת מהכללים המחייבים יחסי דרג מדיני-דרג צבאי במדינה דמוקרטית, והצבתם של הצבא והרמטכ"ל כשומרי סף האמורים להגן על החברה ועל המדינה מפני החלטות בלתי אחראיות של דרג מדיני נבחר, כשהזלזול לטותין לא תפקידם, נשלל מהדרג המדיני חופש הבחירה וההחלטה האסטרטגית להבנתו. למעשה, המיצר האסטרטגי אליו נקלעה ישראל, מכביד על הדרג המדיני, אם לא שולל ממנו את היכולת להחליט על מיצוי המהלך הצבאי ² השלמת מבצע "מרכבות גדעון" כפי שתוכנן, כשהתנגדות הרמטכ"ל, ונראה שגם בחסות השתקת קולות אחרים

בצבא, כנחשתיים על ידי הדרג המדיני.

המאמץ להעמיד את החלופה ההסדרית ² המשא ומתן, כחלופה הנכונה והמועדפת שתוביל לשחרור החטופים, הפסקת המלחמה, שיקום מעמדה הבין-לאומי של ישראל, שיקום הצבא וריפוי החברה הישראלית והכול כתשתית איתנה להמשך המתקפה נגד חמאס ביום שאחרי לכשחמאס יספק את הסיבה המוצדקת, היא הדבר הקרוב ביותר האפשרי לאחיזת עיניים. לא רק מכיוון שלחמאס אין כל אינטרס להגיע להסכם בתנאים שנוצרו, ושאיפתו היא להגיע להפסקת המלחמה באמצעות כפייה בין-לאומית על ישראל ולחץ מבית פנימה שיחייב את הדרג המדיני לבחירה הזו, לא רק מכיוון שאין מי שיבטיח שחמאס נכונה ו/או מסוגלת להחזיר את כל החטופים החיים והמתים, ולא רק שקשה להניח שהנשיא דונלד טראמפ יאפשר לישראל לחדש את המלחמה בכל עת שתגיע למסקנה שקם לה התירוץ המשכנע או המספק, אלא מכיוון שלא נשאלת שאלה אחת בסיסית וחשובה. והשאלה היא: כיצד על ישראל לפעול בהיעדר הסכמה של חמאס להגיע להסכם, או לחילופין, בהינתן מצב שבו חמאס ניאות לחדש את המשא ומתן רק בהינתן שיפור או סיום המשבר ההומניטרי ברצועת עזה (ומי בדיוק מגדיר מתי הסתיים המשבר), או מתחיל את המשא ומתן ומושך אותו עד קץ הדורות תוך העמדה של תנאים חדשים וקשים יותר מבחינת ישראל?

טרם נשאלה גם השאלה לגבי מה המשמעות של ההשלכות לביטחונה הלאומי של ישראל, במבט צופה פני עתיד, בהינתן הסכם בתנאים הקרובים לתנאי חמאס, כשזה נותר על מכונו כריבון אפקטיבי ברצועת עזה מעצם סירובו להתפרק מנשקו (די להקשיב לדבריו של ח'ליל אל-חיה אך לאחרונה, כשהכריז שחמאס לא יתפרק מנשקו עד להבסת הכיבוש, שחרור פלסטין ואל-אקצה, ירושלים), אין משמעות אמיתית וכנה לדיון. התייחסות לשאלה הזו מחייבת מענה וניתוח המשמעויות לגבי הביטחון הלאומי במבחן האיום שיתחדש מרצועת עזה, כשחמאס ישעט אל השיקום הצבאי וינציח בעצם נוכחותו את המציאות ההומניטרית הקשה ברצועת עזה. זאת מכיוון שלא תוכל לקום לו חלופה שלטונית אזורית של ממש, בין אם תהיה זו הרשות הפלסטינית ובין אם כוח משימה ערבי או בין-לאומי. הביטחון הלאומי במבחן החזיתות האחרות ובכללן ובראשן איראן, שתשאבנה עידוד מניצחון חמאס. הביטחון הלאומי במבחן ההתיישבות בספר ולאורך הגבולות והמחויבות או ההכרח שבשיקום חבל הארץ החשוב הזה ואחרים דוגמתו לאורך הגבולות האחרים. הביטחון הלאומי במבחן ארון החברה בצבא, הבורח מבשורת הניצחון, ובמוסדות המדינתיים.

לאן נעלם מבצע "מרכבות גדעון"

לו ניתן היה להבטיח במשא ומתן בהגעה להסכם עם חמאס את שחרור החטופים וסיום המלחמה כשבגיבוי העולם הערבי והקהילה הבין-לאומית (גם ברוח היוזמה המצרית ואפילו הצהרת הסיכום של היוזמה הצרפתית-סעודית) חמאס יפורק מנשקו, חובה על הדרג המדיני למצות את האפשרות הזו ולהעדיפה על פני המשך המלחמה, גם במחיר הסיכון שלא יהיה פירוק מלא של חמאס מנשקו. זהו סוג של סיכון שדרג מדיני נבחר במדינה דמוקרטית בכלל ובמדינת

אלא שאם הדרג המדיני משתכנע שהאפשרות הזו לא קיימת, לא נותרת בידיו אפשרות אחרת זולת מיצוי המהלך הצבאי בהתאמות המתחייבות להיגיון האסטרטגי של תוכנית "מרכבות גדעון". תכלית המהלך הצבאי היא כיבוש כל שטח הרצועה, בין אם בשליטה ישירה על כל השטח ובין אם בשליטה ישירה על חלק גדול מהשטח ושליטה באמצעות כיתור ומצור על החלק הקטן האחר שבו נמצאים אנשי חמאס, עד כדי מותם או כניעתם. בה בעת, צה"ל חייב לאפשר מסדרונות הומניטריים ליציאת האוכלוסייה האזרחית ולהיערך להרחבה של אזורי המחסה בדרום הרצועה, ובכלל זה הפעלתם באמצעות ממשל צבאי, שיפעל מכוח הפרשנות המצמצמת של הדין הבין-לאומי, להבדיל מהפרשנות המרחיבה והמוגזמת של הדין הבין-לאומי, זו שמובילה להצגת נתונים מוגזמים ומופרכים הגדלים באופן אקספוננציאלי על ידי כל המתנגדים לחלופה זו (מה שהתחיל עם ארבע אוגדות ו-40 מיליארד שקלים בשנה, הפך לשש אוגדות ולסכומים גדולים עוד יותר).

מהלך צבאי גם עשוי לייצר הזדמנויות מודיעיניות ומבצעיות חדשות לשחרור חטופים חיים ולאיתור חטופים חללים, ולהגדיל את הסיכוי לחזרה למסלול המשא ומתן בתנאים קרובים יותר לתנאים של ישראל. לא ניתן להתעלם מהסיכון ואולי אפילו גבוה של פגיעה חיי חטופים, אלא שבה בעת, גם לא ניתן להתעלם מהסיכון המושת על חיי החטופים גם בעת הזו, בהינתן סירוב של חמאס לחידוש המשא ומתן או נכונות להגיע להסדר בזמן סביר. לכן, השיקול המנחה חייב להיות רחב הרבה יותר, כשהבחירה האסטרטגית שצריכה לחלץ את ישראל מהמיצר, רובצת לפתחו של הדרג המדיני ומחייבת מענה רחב ומקיף ככל הניתן למנעד שיקולי הביטחון הלאומי של מדינת ישראל לעת הזו ולעתיד לבוא.